

V. Ramono „Miglotas rytas“

GERAI, KAD VINCAS RAMONAS GRĮŽO

Rašytojas Vincas Ramonas ilgai tylėjo. Lyg būtų visai iš literatūros pasitraukęs. Jo paskutinis veikalas, brandžiausias ir labiausiai jį išgarsinęs, pasirodė 1947. Tai buvo romanas *Kryžiai*. Dabar Lietuviškos knygos klubas Čikagoje išleido jo apysakų rinkinį, vardu *Miglotas rytas*.

Rinkinyje yra trys apysakos: „Miglotas rytas“ — 52, „Šalti vandenys“ — 86, „Raudona skarelė“ 21 psl. Jose rašytojas grįžta prie tų mažųjų pasaulių, su kuriais buvo pasirodęs pirmame rinkinyje vardu *Dailininkas Rauba*, 1934. Visos trys apysakos yra iš suvalkiečių kaimo — iš ūkininkų, tarnaičių, bernų, kampininkų santykių. Tarp jų istoriją sukuria ne socialiniai interesai, bet meilė. Meilės istorijos yra visų trijų apysakų pagrinde. Tai sena, pažįstama medžiaga. Bet Ramono rankose ji ima žvilgėti naujom įdomiom spalvom.

Senas gyvenimas sušvinta naujom spalvom dėl autoriaus sugebėjimo pastebėti psichologinius veikėjų reaguojimus, kylančius iš jų socialinės padėties ar auklėjimo, ir kuriuos aiškiai charakterius, ypačiai dialogais, dėl sugebėjimo žiūrėti į savo veikėjus su šypsniu, lengvu humoru; sugebėjimo taupyti žodį ir jį tevertoti ten, kur jis tikrai pridės nau-

jos spalvos vaizdui, piešiamam meistriškai autoriaus išmėgintu impresionistiniu metodu.

Grakščiausias pasakojimas yra „Miglotas rytas“. Tai vienas epizodas Varnagirio, senbernio ūkininko, gyvenime su tradicinėm vedybų ir moralinėm pažiūrom, kuriose mėgino perversmą padaryti jo trobelėje apsigyvenusi kampininkė našlė, pirma dainininkė, pirma audėja, pirma kepėja, ir ji tikrai pamilusi. Bet Varnagirio įprastinė tradicinė moralė, kurioje visada vyras esti teisus, o ne moteris, ji išlaikė senojo gyvenimo vagoje, ir „Miglotas rytas“ buvo baigtas (žiūr. aną dialogą 50—52 puslapyje!).

Pavojingiausia medžiaga yra ilgiausioje apysakoje vardu „Šalti vandenys“, nes ji lyg būtų imta iš senų laikų, Lazdynų Pelėdos vaizduotų, — apie ūkininkaičio ir tarnaitės meilę, kuri paprastai baigiasi mergaitės skriauda. Tačiau Ramonas priėjo kitokį sprendimą, ne tradicinį: kad ir kaip mylėdama, kad ir kaip kaitinama sentimentų, mergina sugebėjo užpilti jį „šaltais vandenim“; tai buvo jos ypatingai rūpestingas auklėjimas, dėl kurio ji negalėjo susigyventi su mintim, kad ji gali būti žmona vyro, kuris augina vaiką jau šalia jos ir su kita. Šalia šios įdomios psichologinės eigos, apysakoje sukurtas dar ir kitas įdomus, gyvas ir pozityvus tipas — daktarė.

„Raudonojoj skarelėj“ jau naujesni laikai — pirmosios bolševikinės dienos, kuriose atstumta mergina naujoviškai keršija naujų laikų suvedžiotojui bolševikuojančiam bernui.

Maži tai dalykai, bet jie gražiai padaryti. Pradedi skaityti, ir knygos į šalį atidėti nenori. Gerai, kad Ramonas grįžo į literatūrą.

Vincas Ramonas — *Miglotas rytas*, apysakos, išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje. Aplanką piešė dail. J. Pilipauskas. 166 psl. Kaina 2 dol.

ANTANAS VAIČIULAITIS